

30

Voor feiten en cijfers
over werkgelegenheid

Jaargang 20,
juni 2015

isa
nieuws



**BEDRIJVIGHEID
LANGS DE SNELWEGEN**

GROOT
BANENVERLIES IN 2014

VERANDERING VAN
BINNENUIT: DYNAMIEK
EN WERKGELEGENHEID

VIJFTIEN JAAR GELEDEN: EVENWICHTIGE ONTWIKKELING LANGS DE SNELWEGEN

Aan het eind van de vorige eeuw was er een uitgebreide discussie over de wenselijkheid van vestiging van bedrijven langs infrastructuur. De toenmalige VROM-raad formuleerde in 1999 dat: 'ongeplande corridorvorming ten koste gaat van een evenwichtige ontwikkeling van stad en land. Maar corridors als selectief en welbewust gekozen dragers van ruimtelijke ontwikkeling kunnen een nuttige toevoeging zijn aan het ruimtelijke beleid. Dat moet echter wel zorgvuldig gebeuren.

Dit betekent een goede afstemming met de stedelijke problematiek en een aandachtige inpassing in het landelijke gebied. Ook moet men wel selectief zijn met de keuze van nieuwe ontwikkelingsplekken en met de programma's die daar worden gerealiseerd. Alleen dan worden met goed geplande corridorontwikkeling de economische voordelen van vestiging langs infrastructuur benut, en wordt tegelijkertijd gezorgd voor een verrijking van stad én land¹.

BEDRIJVIGHEID LANGS DE SNELWEGEN

WERKGELEGENHEIDSONTWIKKELING LANGS DE SNELWEGEN IN HOOG TEMPO?

Jon Severijn, LISA Projectorganisatie / I&O Research

15 JAAR LATER: WAT IS DE BALANS?

Ondertussen zijn er 15 jaar verstreken. Het is interessant om te bekijken of en in welke mate de corridorvorming, gepland of niet-gepland, geleid heeft tot een andere werkgelegenheidsontwikkeling langs de snelwegen en daarbuiten. Met de LISA-data, inclusief xy-coördinaten van vestigingen, kan deze ontwikkeling in beeld worden gebracht.

MEER WERK LANGS DE SNELWEG

In Nederland ligt 3.060 km rijksweg en in 2014 zijn er in een strook van 1 kilometer aan weerszijden van deze wegen ruim 290 duizend bedrijven met 2,4 miljoen banen. Vergeleken met de totale Nederlandse bedrijvigheid is langs de snelwegen 30 procent van de banen te vinden in 22 procent van de bedrijven.

De oudste LISA-data die xy-coördinaten bevatten zijn die over 2003. In dat jaar zijn de geo-data nog niet volledig, maar wel kan worden bepaald welk deel van de werkgelegenheid langs de snelwegen te vinden is. In dat jaar is dat 27 procent. De werkgelegenheid is dus sneller gegroeid langs de snelwegen dan daarbuiten. Er lijkt dan ook sprake van concentratie en daarmee corridorvorming. De verdeling van de werkgelegenheid op regionaal niveau tussen gebieden langs de snelwegen en overige gebieden hangt ook af van de aanwezigheid en lengte van hoofdtransportassen. Zo is er in Noord-Brabant het grootste aantal

kilometers rijksweg te vinden (16 procent van het totaal). Maar deze grotere of geringere aanwezigheid bepaalt niet alleen of er relatief veel banen langs de snelwegen te vinden zijn. Per provincie is het beeld dat in Zuid-Holland, Utrecht, Groningen en Limburg er een groot deel van de banen langs de snelwegen is. Een duidelijk veel lager aandeel is er in Gelderland en vooral in Flevoland. Voor Utrecht en Zuid-Holland geldt dat het aantal banen per kilometer snelweg relatief hoog ligt (circa 1.300 per km), maar voor Limburg (820 banen per km) en Groningen (650 banen per km) geldt dat in geringere mate.

Wanneer gekeken wordt naar de ontwikkeling, dan is het beeld anders. Juist in Gelderland en Flevoland was de groei van het aandeel werkgelegenheid vanaf 2003 langs snelwegen het grootst en in Zuid-Holland het kleinste. Dat dit samenhangt met de ruimte die aanwezig was en is, ook langs de snelwegen, ligt voor de hand. De ontwikkeling voor Noord-Holland is niet in beeld gebracht omdat in 2003 er veel xy-coördinaten ontbraken in de regio Groot-Amsterdam.

Werkgelegenheid langs snelwegen wordt vaak in verband gebracht met bepaalde sectoren, met name logistiek. Het is interessant om te bekijken in hoeverre bepaalde sectoren hier oververtegenwoordigd zijn. Uit een vergelijking blijkt dat in 2014 inderdaad Vervoer en opslag oververtegenwoordigd

is langs de snelwegen, maar daarnaast ook Informatie en communicatie en Zakelijke dienstverlening en Industrie. Het gaat dus niet alleen om bedrijvigheid op bedrijventerreinen, maar zeker ook om banen in kantoren.

Ten opzichte van 2003 is het belang van werkgelegenheid in de logistieke sector langs de snelwegen gelijk gebleven en was er wel een toename in de grote sectoren Zakelijke dienstverlening en de Zorg.

Als deze ontwikkeling afgezet wordt tegen die in de andere gebieden, dan blijkt dat de ontwikkeling in de logistiek divergeert. Het aandeel banen langs de snelwegen in deze sector nam toe, terwijl het daarbuiten daalde. Voor Informatie en Communicatie geldt dat waar het aandeel van banen buiten het gebied langs de snelwegen duidelijk toenam er daarbinnen minder toename was.

Een beknopte analyse laat dus zien dat de concentratie van werkgelegenheid rond snelwegen sinds 2003 heeft doorgezet. Dit zou kunnen duiden op (verdere) corridorvorming. Het is echter de vraag of dit het gevolg is van ruimtelijke planning of dat bedrijven hier zelf voor kiezen en gefaciliteerd worden door overheden. De data van LISA zijn geschikt om verder in te zoomen en te beschouwen of binnen bepaalde corridors een zekere specialisatie is opgetreden en of er regionale verschillen zijn.

Tabel 1: Aandeel banen per sector

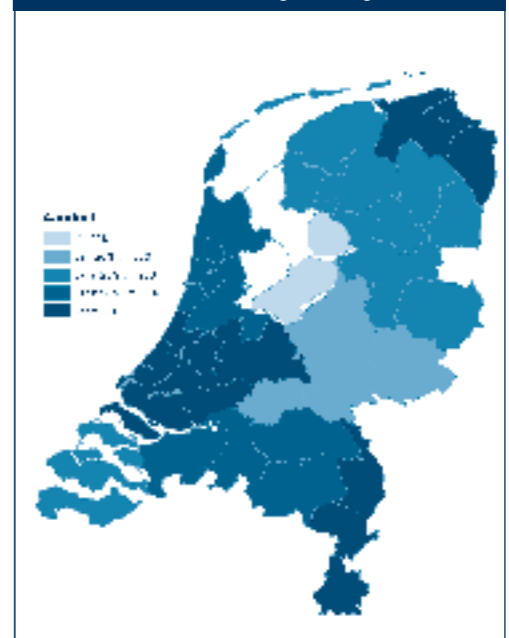
	2003		2014	
	langs snelwegen	elders	langs snelwegen	elders
Landbouw, bosbouw en visserij	2%	4%	1%	3%
Winning van delfstoffen	0%	0%	0%	0%
Industrie	13%	12%	11%	10%
Productie, distributie, handel in elektriciteit en aardgas	0%	0%	1%	0%
Winning/distributie van water; afval(water)beheer, sanering	1%	0%	1%	0%
Bouwnijverheid	7%	6%	5%	5%
Groot- en detailhandel; reparatie van auto's	19%	18%	18%	18%
Vervoer en opslag	7%	5%	7%	4%
Logies-, maaltijd- en drankverstreking	3%	5%	3%	5%
Informatie en communicatie	5%	2%	5%	3%
Financiële instellingen	4%	3%	3%	3%
Verhuur van en handel in onroerend goed	1%	1%	1%	1%
Advisering, onderzoek, special. zakelijke dienstverlening	8%	7%	10%	9%
Verhuur van roerende goederen, overige zakelijke dienstverlening	6%	4%	6%	4%
Openbaar bestuur, overheidsdiensten, sociale verzekeringen	4%	6%	4%	6%
Onderwijs	6%	7%	6%	7%
Gezondheids- en welzijnzorg	12%	14%	15%	17%
Cultuur, sport en recreatie	1%	2%	2%	3%
Overige dienstverlening	2%	2%	2%	2%

Tabel 2: Aantal banen per sector, 2014 en ontwikkeling 2003 - 2014

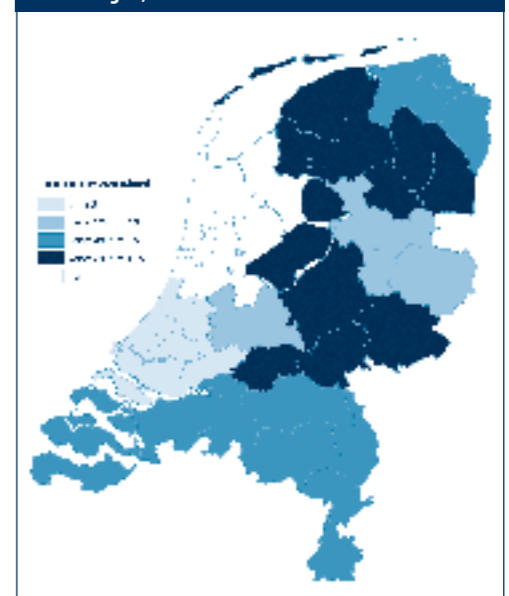
	banen (x 1.000)		ontwikkeling (%)	
	langs snelwegen	elders	langs snelweg	elders
Landbouw, bosbouw en visserij	34	179	-20%	-22%
Winning van delfstoffen	3	5	16%	26%
Industrie	253	528	-5%	-20%
Productie, distributie, handel in elektriciteit en aardgas	14	18	77%	-1%
Winning/distributie van water; afval(water)beheer, sanering	17	22	29%	-7%
Bouwnijverheid	131	297	-10%	-14%
Groot- en detailhandel; reparatie van auto's	425	981	10%	1%
Vervoer en opslag	159	249	16%	-12%
Logies-, maaltijd- en drankverstreking	82	277	21%	10%
Informatie en communicatie	111	153	10%	15%
Financiële instellingen	82	140	13%	-27%
Verhuur van en handel in onroerend goed	17	50	14%	-1%
Advisering, onderzoek, special. zakelijke dienstverlening	242	473	42%	27%
Verhuur van roerende goederen, overige zakelijke dienstverlening	152	229	22%	-8%
Openbaar bestuur, overheidsdiensten, sociale verzekeringen	107	317	20%	-10%
Onderwijs	134	400	17%	7%
Gezondheids- en welzijnzorg	355	946	38%	18%
Cultuur, sport en recreatie	36	148	48%	32%
Overige dienstverlening	44	131	20%	9%
totaal	2.400	5.545	16%	0%

NB: ontwikkelingscijfers gecorrigeerd voor niet in te delen werkgelegenheid in 2003.

Kaart 2: Aandeel banen langs snelwegen, 2014



Kaart 3: Toename aandeel banen langs snelwegen, 2003 - 2014



¹ "Corridors in balans, van ongeplande corridorvorming naar geplande corridorontwikkeling", Den Haag, 1999

BANENVERLIJES

Werkgelegenheid daalt

Ten opzichte van 2013 is het aantal banen afgenomen met 86 duizend en dat betekent een daling met 1,1%. In het jaar ervoor nam de werkgelegenheid ook al af met 1,1%. Ondanks het banenverlies is het aantal vestigingen in 2014 wel gegroeid (1,9%). Deze groei wordt vooral veroorzaakt door een aanhoudend groot aantal mensen dat voor zichzelf begint. Hierdoor is de ontwikkeling van het aantal vestigingen al geruime tijd positiever dan het aantal banen. Het aantal vestigingen van bedrijven en instellingen in 2014 bedraagt ruim 1,3 miljoen. Het totaal aantal banen in Nederland in 2014 is 7,9 miljoen en ligt daarmee voor het eerst sinds 2007 onder de 8 miljoen.

Daling werkgelegenheid het sterkst bij mannen

Het aantal banen dat door mannen ingevuld wordt daalde tussen 2013 en 2014 met 1,2%. De daling van het aantal banen waarin vrouwen werken daalde wat minder, met 1,0%. Sinds 1996 is de ontwikkeling van de werkgelegenheid onder vrouwen altijd positiever geweest dan onder mannen.

Minder werkgelegenheidsdaling bij kleine banen

Bij de meting van de werkgelegenheid wordt ook onderscheid gemaakt naar het gemiddeld aantal gewerkte uren per week. Banen van gemiddeld minder dan 12 uur worden kleine banen genoemd, boven de 12 uur wordt van grote banen gesproken. In totaal is 85% van alle banen een grote baan, van 12 uur of meer. Het aantal grote banen is tussen 2013 en 2014 met 1,2% (83 duizend banen) afgenomen. De afname bij het aantal kleine banen is geringer en

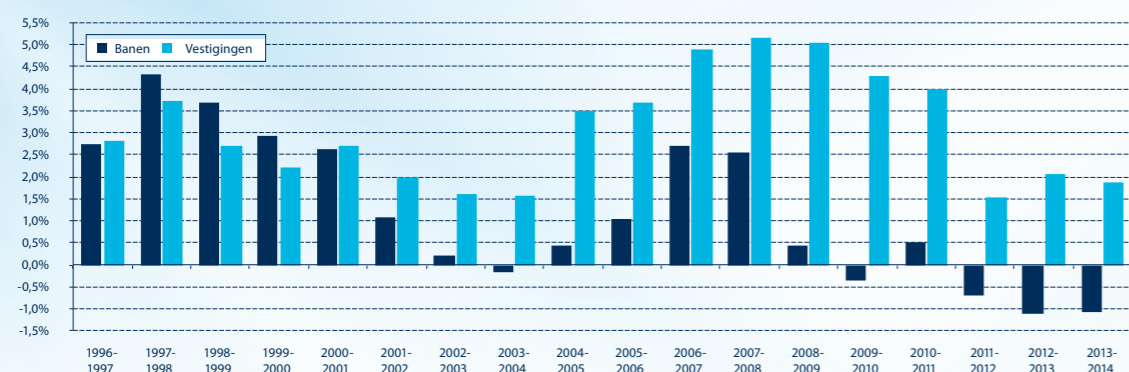
bedraagt 0,3% (3 duizend banen). Het aantal kleine banen waarin mannen werken is zelfs toegenomen, met 0,5%. Er is al langer sprake van ontwikkelingen op de arbeidsmarkt waardoor de verschillen tussen mannen en vrouwen kleiner worden. In de grote banen groeit het aandeel vrouwen, in kleine banen werken er steeds meer mannen.

Kleine banengroei in horeca en cultuur & recreatie en opnieuw groot banenverlies in de bouw

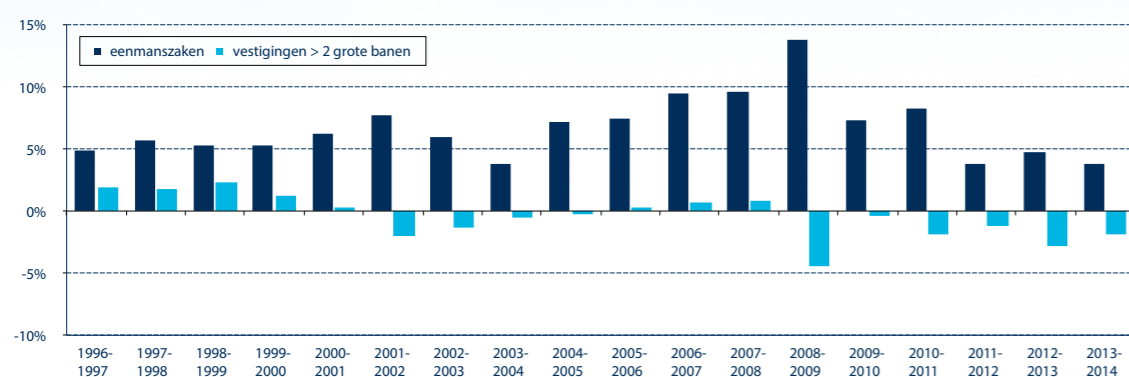
In 2014 hebben vrijwel alle sectoren te maken gehad met een daling van de werkgelegenheid. De sector horeca (0,5%) en cultuur & recreatie (0,3%) zijn positieve uitzonderingen met banengroei. In de sector informatie en communicatie groeide het aantal banen heel licht (0,1%). De bouwsector had de grootste relatieve daling met een afname van 3,5%, na een daling van 6,0% in 2013. Het grootste banenverlies in absolute zin was er in 2014 in de zorg (18.200 banen).

De banengroei bij de horeca vindt hoofdzakelijk plaats bij cafetaria's, lunchrooms, snackbars, eetkramen en ook bij eventcatering. Daar staat een relatief grote daling van het aantal banen bij cafés tegenover. In de sector informatie en communicatie is er vooral een stijging van het aantal banen bij webportals. Een daling is er in deze sector met name bij uitgeverijen van tijdschriften en bij persagentschappen en ook bij draadgebonden telecommunicatie. In de sector cultuur en recreatie is er substantiële banengroei bij podiumkunst, schrijven en overige scheppende kunst. De daling van de werkgelegenheid doet zich in de bouw over vrijwel de gehele linie voor, maar vooral in de algemene burgerlijke en utiliteitsbouw.

Grafiek 1: Ontwikkeling banen en vestigingen sinds 1996



Grafiek 2: Ontwikkeling aantal eenmanszaken en vestigingen met medewerkers



IN 2014

In 2014 is de werkgelegenheid in Nederland met 85 duizend banen (-1,1%) afgenomen. Dit is het derde jaar op rij waarin de werkgelegenheid afnam. Dit blijkt uit cijfers van LISA, het landelijk databestand met gegevens over alle vestigingen in Nederland waar betaalde arbeid wordt verricht. Het aantal eenmanszaken neemt nog steeds toe. De verschillen tussen mannen en vrouwen nemen af. Het grootste banenverlies is er, relatief gezien, in de bouw. In absolute zin gingen de meeste banen verloren in de zorg. Er zijn duidelijke regionale verschillen die deels samenhangen met de economische structuur.

Het banenverlies bij de overheid is in omvang het grootst bij het algemeen overheidsbestuur. Relatief gezien is het verlies aan banen het grootst bij het openbaar bestuur en bij overheidsdiensten.

Eenmanszaken steeds bepalender voor het Nederlandse ondernemerslandschap

In 2014 is het aantal eenmanszaken (waaronder ook freelancers, zzp'ers) gegroeid met 3,8% tot 725 duizend vestigingen. Hiermee is het aandeel ruim 55% geworden. Het aantal grotere bedrijven (minstens 2 grote banen) is gedaald met 1,8%. Vanaf 2008 is er een daling van het aantal grotere bedrijven. NB: Stijging aantal vestigingen 2008-2009 deels veroorzaakt door verplichte inschrijving vrije beroepen bij KvK.

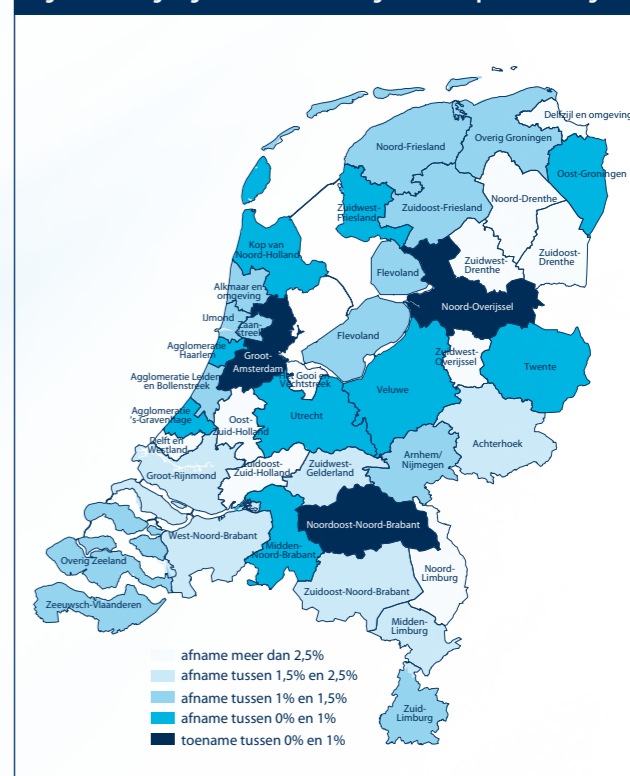
Grote regionale verschillen in ontwikkeling werkgelegenheid

Vrijwel alle coropregio's laten in 2014 een daling van het aantal banen zien. Alleen in Groot-Amsterdam en Noordoost-Noord-Brabant is het aantal banen gestegen, met respectievelijk 1% en 0,5%. In Noord-Overijssel is het aantal banen nauwelijks veranderd. Dalingen met meer dan 2,5% zijn er in Delfzijl en omgeving, de drie regio's in Drenthe, Zuidwest-Overijssel, Noord-Limburg en Oost-Zuid-Holland en Zuidoost-Zuid-Holland. In de provincie Zuid-Holland kennen ook de regio's Rijnmond en Delft en Westland een daling van de werkgelegenheid die uitgaat boven het Nederlandse gemiddelde (zie figuur 1).

De regionale verschillen kunnen voor een deel worden verklaard door de economische structuur. Zo zijn in Groot-Amsterdam de sectoren horeca, informatie & communicatie en cultuur & recreatie bovengemiddeld vertegenwoordigd en deze sectoren laten landelijk banengroei zien. In Oost en Zuidoost Zuid-Holland is de bouw

oververtegenwoordigd, terwijl deze sector een relatief sterke afname van banen kent. Het is echter niet zo dat sectoren die het landelijk goed doen ook in alle regio's bovengemiddeld presteren. Dat geldt bijvoorbeeld voor de regio's in Drenthe, die in de drie sectoren die landelijk banengroei laten zien met een banenverlies geconfronteerd worden.

Figuur 1: Werkgelegenheidsontwikkeling 2013-2014 per COROP-regio



Tabel 1: Aantal vestigingen en banen in Nederland naar sector (2014)

sector	vestigingen	banen			
		absoluut	% in totaal	verschil abs. 2013/2014	verschil % 2013/2014
landbouw & visserij	73.600	213.100	2,7%	-5.800	-2,6%
industrie	56.400	860.200	10,8%	-14.600	-1,7%
bouw	128.000	428.000	5,4%	-15.400	-3,5%
handel	241.700	1.406.300	17,7%	-6.000	-0,4%
transport	32.400	408.000	5,1%	-4.100	-1,0%
horeca	51.100	359.200	4,5%	1.900	0,5%
informatie & communicatie	69.300	264.500	3,3%	300	0,1%
financiële instellingen	16.200	222.300	2,8%	-3.100	-1,4%
zakelijke diensten	322.600	1.163.600	14,6%	-6.800	-0,6%
overheid	3.300	424.300	5,3%	-9.600	-2,2%
onderwijs	56.700	534.300	6,7%	-4.700	-0,9%
zorg	116.800	1.301.200	16,4%	-18.200	-1,4%
cultuur & recreatie	71.900	184.400	2,3%	600	0,3%
overige diensten	75.500	175.200	2,2%	-800	-0,5%
Nederland	1.315.400	7.944.500	100,0%	-86.200	-1,1%

MONITORING VAN WERK IN DE WADDEN

Werkgelegenheidsdata kunnen een basaal inzicht geven in de economie van een regio en zijn daarom belangrijk voor lange termijn socio-economische monitoring. Waar vinden we welke banen en hoe ontwikkelt dit zich door de tijd? Hierin kunnen echter binnen een regio stevige verschillen bestaan tussen deelgebieden. En ook kan het zeer zinvol zijn om de regio in de nationale context te bezien. Inzicht in dit 'samenspel' van schaalniveaus vraagt data met zowel een landelijke dekking als een hoge lokale precisie. Om dit te illustreren binnen het 'WaLTER' project, dat adviseert over langetermijnmonitoring van het Waddengebied en ook data ontsluit, gebruikte de Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen het LISA vestigingsbestand.

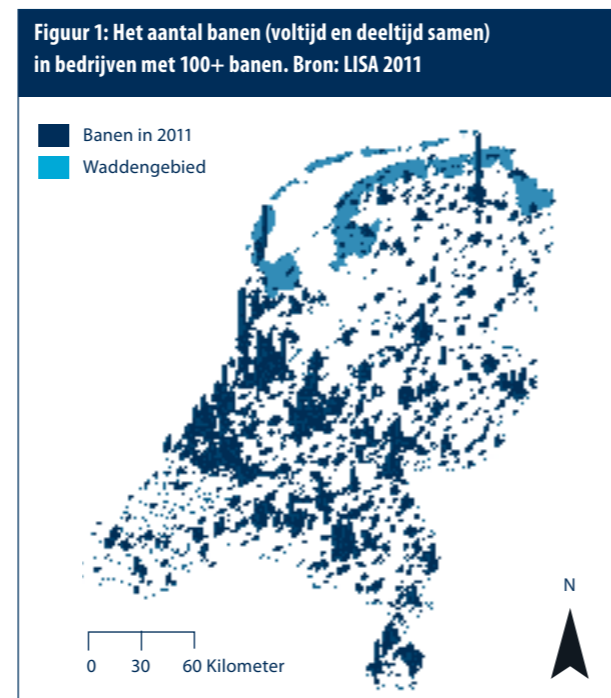
HET SAMENSPEL VAN RUIMTELIJKE SCHAALNIVEAUS

Laten we starten op een hoog ruimtelijk schaalniveau, om de economie van de Wadden in de basis te begrijpen. In de Wadden waren in 2013 ongeveer 167 duizend banen geregistreerd. Dit getal op zichzelf geeft een lastig te interpreteren indicatie van het 'economisch gewicht' van de regio. Een eenvoudigere indicatie hiervan wordt gegeven in Figuur 1. Figuur 1 visualiseert het aantal banen in relatief grote bedrijven (>100 werknemers) op nationale schaal. Duidelijk zichtbaar is het behoorlijk rurale en perifere karakter van de Wadden – dat minder duidelijk naar voren zou komen als alleen cijfers van de Wadden bekeken zouden worden. De landelijke pieken en dalen in werkgelegenheid konden met hoge precisie gevisualiseerd worden dankzij twee kenmerken van LISA-data. Één is de koppeling met de Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) en het tweede kenmerk is dat data over werkgelegenheid in het LISA-bestand landbreed bijeengebracht zijn.

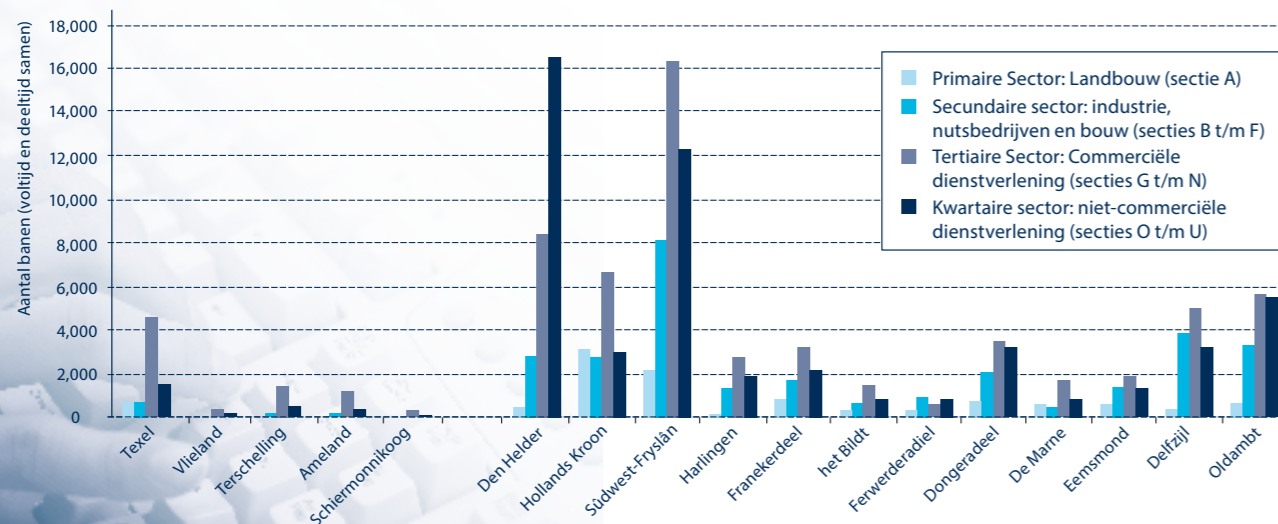
Met behulp van ruimtelijke LISA-data kunnen we 'inzoomen', op de sectorstructuur van gemeenten in de Wadden. Figuur 2 laat een 'skyline' van alle werkgelegenheid zien: banen per hoofdsector in de 17 Waddengemeenten, die van links naar rechts geordend zijn. Dit geeft een eenvoudig maar krachtig overzicht van

de verhoudingen tussen deze hoofdsectoren zowel binnen als tussen de geobserveerde gemeenten.

Deze sectoren kunnen verder uitgesplitst worden tot op het meest verfijnde 5-cijferig SBI niveau. Dit zou inzicht geven in de mate waarin op het vasteland met name de industrie, handel, landbouw en zorg dominante sectoren zijn, en de mate waarin de eilanden gedomineerd worden door de logies-, maaltijd- en drankverstreking sector. Zulke informatie is van waarde voor beleidsmakers en andere betrokkenen bij het Waddengebied. Immers, menigeen kan zich verwonderen over hoe klein, of hoe groot, verschillende sectoren zijn qua werkgelegenheid; net als over de precieze locaties waar deze werkgelegenheid neerslaat.



Figuur 2: 'Skyline' van werkgelegenheid in Waddengemeenten, naar hoofdsector, bron: LISA 2013



Om het publieke begrip van het Waddengebied te ondersteunen, heeft het op 10 juni 2015 afgeronde WaLTER-project (www.walterwaddenmonitor.org) een deelproduct genaamd 'SEED' ontwikkeld. SEED is een innovatieve, publieke, kaartviewer.

Deze kaartviewer bevat een beperkte set van ecologische en economische kaarten, waaronder kaarten op basis van LISA werkgelegenheidsdata. Deze werkgelegenheidskaarten geven zeer lokaal inzicht in de ruimtelijke structuur van alle banen tezamen, en duiden ook de mate waarin Waddengemeenten gespecialiseerd zijn in 20 verschillende sectoren – ten opzichte van Nederland als geheel. Aan de hand van deze kaarten - en andere kaarten - biedt SEED een gedeeld basisbegrip van de economie en ecologie van de Wadden, voor iedereen die betrokken is bij het Waddengebied.

HET BELANG VAN RUIMTELIJK VERFIJNDE DATA

Naast dat ruimtelijk verfijnde werkgelegenheidsdata zich lenen voor 'storytelling' zoals hierboven, zijn zij ook cruciaal voor een robuuste monitoring van de Wadden-economie – om 3 redenen. De eerste reden is dat zogenoemde 'micro-data' het mogelijk maken om, zeer lokaal, het ontstaan, verdwijnen, en verplaatsen van banen te volgen. De tweede reden is dat economische ontwikkelingen, bijvoorbeeld een haven-herontwikkeling, doorgaans impact hebben op verschillende ruimtelijke schalen. Analyse hiervan vraagt data die vanaf een lager schaalniveau, zoals het adresniveau in LISA, ruimtelijk geaggregeerd kunnen worden. De derde reden is dat (administratieve) gebiedsgrenzen, zoals van een haven terrein, een buurt of gemeente, zeer veranderlijk kunnen zijn door de tijd. Ruimtelijk verfijnde data helpen om ook voor veranderlijke gebieden volgtijdelijke cijfers te creëren. Om deze redenen spelen ruimtelijk verfijning en landsbrede dekking van data een centrale rol in de aanbevelingen van WaLTER over 'best practices' in de lange termijn economische monitoring van het Waddengebied. LISA-data helpen te waarborgen dat in de toekomst ontwikkelingen in de Wadden-economie op de relevante ruimtelijke schaalniveaus gevolgd en begrepen kunnen worden.

SAMENWERKING VASTGOEDDATA EN LISA

Romana Stanco, Vastgoeddata

Vastgoeddata

Vastgoeddata Nederland is in 2013 opgericht om de behoefte aan uitgebreidere datavoorziening binnen de commerciële vastgoedmarkt te vervullen. Vastgoeddata koppelt diverse databases met informatie over commercieel vastgoed aan elkaar in een integraal systeem. Hiermee is in één oogopslag alle relevante vastgoedinformatie beschikbaar. De onderzoekdatabank van Vastgoeddata bevat informatie van onder andere overheidsorganisaties, makelaars en kredietinformatieleveranciers. Vastgoeddata biedt alle relevante informatie van commerciële vastgoedobjecten in Nederland in een overzichtelijke factsheet. De vastgoedprofessionals die gebruik maken van onze online databank zijn werkzaam bij beleggers, makelaars, taxateurs, banken, overheden, adviseurs en eindgebruikers. Een van de bronnen die Vastgoeddata gebruikt is LISA. Zo zijn per pand de eindgebruikers en per bedrijf het aantal medewerkers (in een grootteklasse) bekend.

Door datasets uit verschillende periodes te vergelijken kan ook verhuisgedrag van eindgebruikers worden geanalyseerd en ontstaat een nauwkeurig beeld van de dynamiek van een gebied. Op www.vastgoeddata.nl kunnen licentiehouders zoeken op deze bewegingen.

Christiaan Swen, van Vastgoeddata Nederland: "Omdat LISA per gebouw aangeeft welke bedrijven welk werk uitvoeren en met hoeveel mensen, kunnen wij de markt van vastgoed-eindgebruikers nauwkeurig in kaart brengen. Wij kennen geen dataset waarbij naast de KvK-mutaties door middel van enquêtes nog een verfijningsslag wordt behaald. Onze klanten zijn bijzonder blij met de nieuwe inzichten die met behulp van de LISA-data worden verkregen".



Sinds februari 2015 zijn er nieuwe bestanden beschikbaar voor de Risicokaart. De afgelopen maanden hebben provinciale specialisten op het gebied van GIS hard gewerkt om de nieuwe gegevens op te leveren. In het bijzonder Carel Stortelder (provincie Gelderland) heeft veel denkwerk verricht om de bronbestanden te combineren tot de gewenste set gegevens. Hij knoopt daarvoor werkgelegenheidsgegevens (LISA), CBS gegevens (vierkantstatistieken) en de gegevens van de Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) op een slimme manier aan elkaar.

Het resulterende bestand geeft een betrouwbare schatting van het aantal mensen dat in een bepaald gebied woont en werkt. De gegevens zijn zeer nauwkeurig en zijn bij opvragen vrijwel direct beschikbaar. De eerste bevindingen van de gebruikers zijn dan ook erg positief.

VERANDERING VAN BINNENUIT: DYNAMIEK EN WERKGELEGENHEID

Daniël Speldekamp, Universiteit Utrecht (Expertisecentrum Stedelijke Dynamiek en Duurzaamheid)
Gebaseerd op zijn masterscriptie, beschikbaar via: <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/303171>

Uit analyses van de regionale bedrijvigheidsdynamiek in Nederland blijkt dat er veel nieuwe bedrijvigheid opkomt, maar dat deze onvoldoende structurele vernieuwing met zich meebrengt. Zo zijn er steeds meer zzp'ers (zelfstandigen zonder personeel) die meestal geen groeiambitie hebben. Dit zorgt voor minder concurrentie onder starters. Echter worden idealiter minder innovatieve activiteiten uit de markt verdrongen. Dit selectiemechanisme lijkt te haperen.

Economische verandering en beleid

De bewierookte Oostenrijkse econoom Schumpeter noemt in *Capitalism, Socialism and Democracy* (1942) de economie "een vorm of methode van verandering". Nieuwe consumptiegoederen, productie- en transportmethoden, markten en vormen van organisatie drijven volgens hem de economische motor aan. Tegelijkertijd worden andere activiteiten verdrongen van de markt. Deze wisselwerking is te vangen onder bedrijvendynamiek, ofwel de opkomst en opheffing van ondernemingen.

Hierbij is de gedachte dat turbulentie, ofwel veel startende en stoppende bedrijfsvestigingen, innovatie stimuleert. Het Schumpeteriaanse proces van creatieve destructie zorgt immers voor selectie, waardoor niet-innovatieve ondernemingen verdwijnen. Zij maken plaats voor starters die op hun beurt voor structurele vernieuwing kunnen zorgen.

Dit selectieproces werkt het beste in regio's met een ideaaltypisch ondernemingsregime. Hiervan wordt gesproken als een hoge mate van turbulentie samengaat met werkgelegenheidsgroei. Turbulentie hoeft echter niet tot groei te leiden. De tegenpool van ondernemingsregimes zijn draaideurregimes. Zij zijn wel turbulent, maar hebben geen of zeer weinig werkgelegenheidsgroei.

De bedrijvigheidsdynamiek kan op regionaal niveau bestudeerd worden met het LISA-vestigingsregister. Door via het registratie

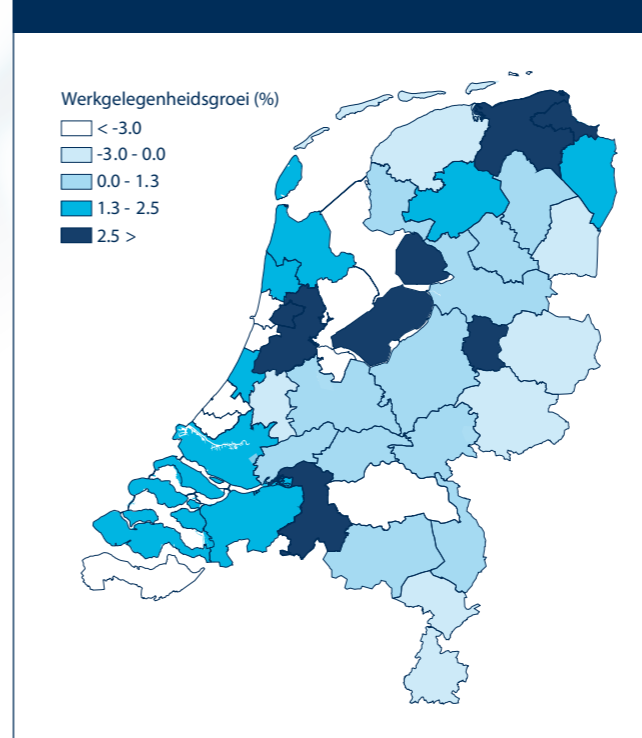
nummer de jaarbestanden longitudinaal te maken, zijn vestigingen over de tijd te volgen. Daarmee wordt duidelijk wanneer zij starten en stoppen en welke werkgelegenheid daarmee gepaard gaat. Deze veranderingen geven informatie over de gezondheid van een regio.

Dynamiek en de Nederlandse economie

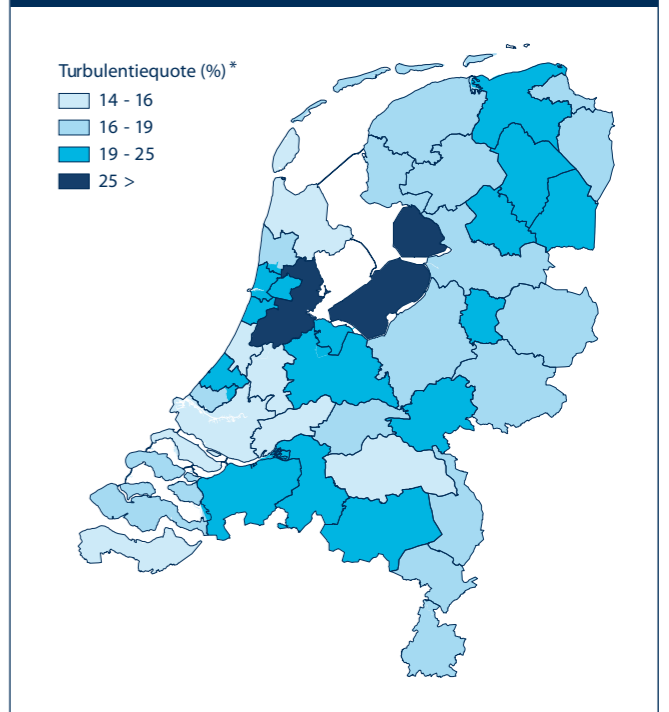
De bedrijvendynamiek over de periode 1996-2012 is onderzocht in de masterthesis "verandering van binnenuit: dynamiek en werkgelegenheid". Uit de analyses komen grote regionale verschillen in werkgelegenheidsgroei naar voren, die in de loop van tijd bovendien veranderen (kaart 1). De bedrijvendynamiek en het regionale regime bieden belangrijke verklaringen hiervoor. Het aantal starters in Nederland is de laatste jaren sterk toegenomen. Dit heeft te maken met de groei van het aantal zzp'ers. Door hun opkomst is de werkgelegenheidscreatie als gevolg van het starten van ondernemingen geleidelijk afgenomen. Zij hebben namelijk vaak geen groeiambities en blijven klein. Er zijn weinig gazellen, die na de start snel doorgroeien.

Om te zien of er in Nederland sprake is van een ondernemingsgezind regime, kan de werkgelegenheidsgroei (kaart 1) vergeleken worden met de turbulentie (kaart 2). De onderlinge samenhang blijkt op regionaal niveau zeer beperkt. In Groot-Amsterdam, de Zaanstreek, Flevoland, Overig Groningen, Zuidwest-Overijssel en Midden-Brabant gaat een hoge turbulentie inderdaad samen met een hoge werkgelegenheidsgroei. In deze regio's lijkt het

Kaart 1: Werkgelegenheidsgroei per COROP-gebied, 2008-2012



Kaart 2: Turbulentie gerelateerd aan het aantal bedrijfsvestigingen per COROP-gebied, 2008-2012



* De turbulentiequote is het aantal starters plus stoppers gedeeld door het totaal aantal vestigingen x 100.

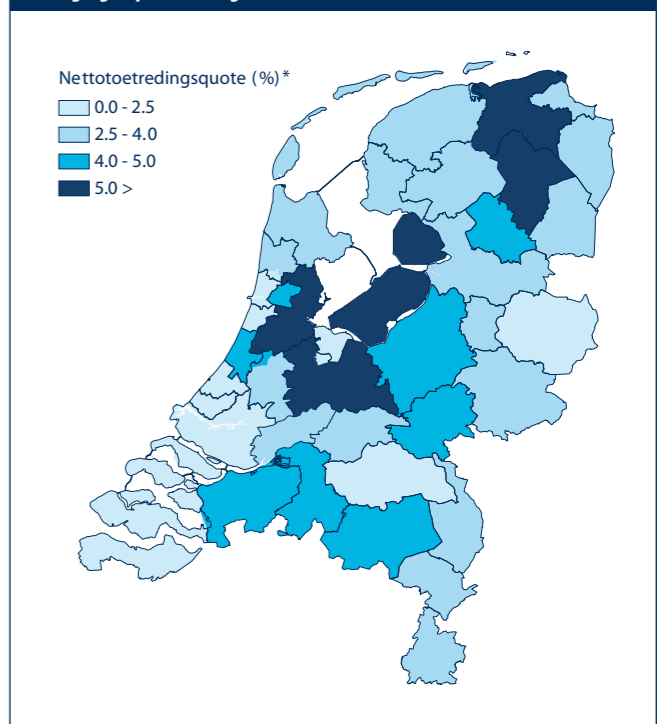
meest sprake te zijn van een ondernemingsregime. Daarbij moet wel opgemerkt worden dat Flevoland een jonge provincie is en daarmee makkelijker een relatief hoge groei behaalt. In Utrecht en in delen van Oost- en Zuid-Nederland leidt turbulentie niet tot een hoge werkgelegenheidsgroei. Hier kan sprake zijn van een draaideurregime. Ook kan de gecreëerde werkgelegenheid door starters hier teniet worden gedaan door het werkgelegenheidsverlies bij bestaande grote bedrijven.

Hoewel er plekken zijn in Nederland waar zowel de turbulentie als werkgelegenheidsgroei hoog zijn, toont de netto toetreding meer gelijknissen met werkgelegenheid. Bij een hoge netto toetreding zijn er meer starters dan stoppers. Echter gaat het hierbij voornamelijk om kleine, weinig groeiende bedrijven die starten.

Haperend selectiemechanisme

Al met al kan de bevinding dat de turbulentie niet samenhangt met de werkgelegenheidsgroei wijzen op een zwakte in de Nederlandse economie. Het is vanzelfsprekend dat regio's met meer starters dan stoppers werkgelegenheidsgroei kennen. Desalniettemin zou in een ondernemingsgezinde regionale economie de turbulentie een belangrijke rol vervullen. De werkgelegenheidsgroei is daar waarschijnlijk ook hoger. Het hoge aantal starters leidt momenteel niet tot structurele vernieuwing in de economie. Deze waarschuwing zou voor beleidsmakers reden moeten geven om meer aandacht te schenken aan regionale dynamiek.

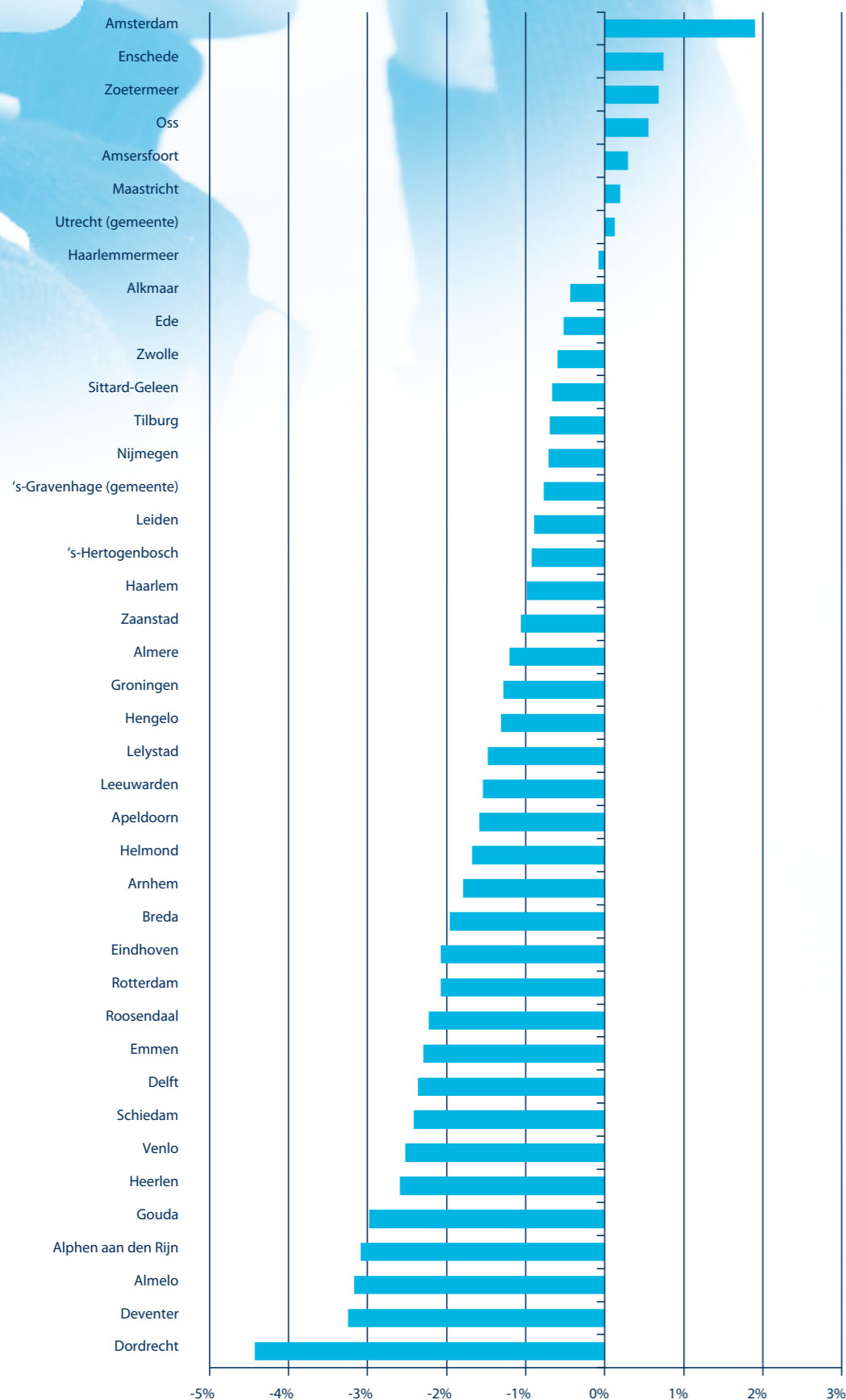
Kaart 3: Netto toetreding gerelateerd aan het aantal bedrijfsvestigingen per COROP-gebied, 2008-2012



* De nettotoetredingsquote is het aantal starters minus het aantal stoppers gedeeld door het totaal aantal vestigingen x 100.

LISA in beeld

Procentuele ontwikkeling aantal banen, G-4 en G-32 gemeenten (2013-2014)



Beschikbare gegevens

Per vestiging zijn de volgende gegevens beschikbaar: Naam, vestigingsadres, correspondentieadres, activiteitencode (SBI 2008), aantal mannen met grote baan, vrouwen met grote baan, mannen met kleine baan, vrouwen met kleine baan (absolute gegevens op vestigingsniveau worden alleen geleverd door middel van een grootteklasse of via aggregaties), CBS wijk- en buurtindeling, xy-coördinaten en overige BAG-informatie. De werkgelegenheid is inclusief uitzendkrachten. Op basis van deze gegevens is elke denkbare statistiek mogelijk, eventueel gekoppeld met andere gegevensbestanden. LISA behoudt zich ten aanzien van het landelijk register LISA en de daarin opgenomen gegevens alle auteurs- en databankrechten voor.

Omvang bestand

In onderstaande tabel is opgenomen van welke gebieden het LISA-bestand 2014 informatie biedt. Vergelijkbare statistische informatie is er ook voor de periode 1996-2014.

gebied omschrijving	aantal gebieden	vestigingen minimum	vestigingen maximum	vestigingen totaal
6 positie postcodegebied	342.380	1	282	1.315.351
4 positie postcodegebied	4.057	1	5.066	
gemeenten	403	120	120.247	
COROP-gebieden	40	3.057	161.401	
Provincies	12	32.820	287.702	

Toelichting: het aantal 4 positie postcodegebieden met vestigingen is in LISA 4.057. Het aantal vestigingen varieert van 1 tot 5.066. Het totale LISA-bestand van 2014 bevat 1.315.351 vestigingen.

Informatie en/of bestellingen LISA

Voor informatie over LISA en het bestellen van onder andere statistische gegevens, steekproeftrekkingen, bestandsverrijkingen kunt u zich wenden tot de LISA Projectorganisatie.

LISA Projectorganisatie: Zuiderval 70
Postbus 597
7500 AN Enschede
Tel.: (053) 482 50 80
Fax: (053) 482 50 81
E-mail: info@lisa.nl
Internet: www.lisa.nl

Colofon

LISA Nieuws is een uitgave van de Stichting LISA die als doel heeft het beschikbaar maken van informatie over vestigingen en werkgelegenheid in geheel Nederland, primair ten behoeve van onderzoek en beleid. De Stichting vertegenwoordigt de regionale registerhouders die de informatie verzamelen, beheren en in LISA inbrengen.

Redactie: Maarten Bergmeijer, Gerben Huijgen, Freerk Viersen

Deze uitgave is verzorgd door de LISA Projectorganisatie. Overname van tekst en cijfermateriaal is alleen toegestaan ten behoeve van niet-commercieel gebruik onder bronvermelding. Hoewel bij de uitgave de uiterste zorg is nagestreefd kan voor eventuele aanwezigheid van (zet)fouten en onvolledigheden geen aansprakelijkheid worden aanvaard.
Concept en creatie: eyego.nl, Groningen

LISA service

Bestuur Stichting LISA

dhr. P.J. Vriens, voorzitter
dhr. F. Viersen, secretaris
dhr. G. Scholten, penningmeester
dhr. M. Bergmeijer

Werkgelegenheidsregister Provincie Groningen

Werkgebied: Provincie Groningen (excl. Stad Groningen)
mevr. M. Punter
Tel.: (050) 316 44 72
E-mail: m.punter@provinciegroningen.nl

Werkgelegenheidsregister Gemeente Groningen

Werkgebied: Gemeente Groningen
mevr. J. Vosselman
Tel.: (050) 367 56 30
E-mail: j.vosselman@os.groningen.nl

Werkgelegenheidsregister Fryslân

Werkgebied: Provincie Fryslân
Dhr. M. Holkema
Tel.: (058) 292 53 84
E-mail: m.j.holkema@fryslan.nl

Drenthe Werkgelegenheids-Enquête (DWE)

Werkgebied: Provincie Drenthe
dhr. R. Haverkate
Tel.: (0592) 36 55 55
E-mail: r.haverkate@drenthe.nl

Bedrijven- en Instellingenregister Overijssel (BIRO)

Werkgebied: Provincie Overijssel
dhr. M. Ellenbroek
Tel.: (038) 499 88 99
E-mail: biro@overijssel.nl

Vestigingenregister Flevoland

Werkgebied: Provincie Flevoland
dhr. W. van Woerkom
Tel.: (0320) 26 55 39
E-mail: wil.van.woerkom@flevoland.nl

Vestigingenregister Noord-Holland

Werkgebied: Noord-Holland excl. Haarlemmermeer en Amsterdam e.o.
Mevr. M. Wisse (Provincie Noord-Holland)
Tel.: (023) 514 44 13
E-mail: wisse@noord-holland.nl

Bedrijvenregister Haarlemmermeer

Werkgebied: Gemeente Haarlemmermeer
dhr. A. Reijneveld
Tel.: (023) 567 61 30
E-mail: ad.reijneveld@haarlemmermeer.nl

Vestigingenregister Amsterdam

Werkgebied: Gemeente Amsterdam e.o.
mevr. C. van Oosteren
Tel.: (020) 251 04 12
E-mail: c.oosteren@os.amsterdam.nl

Provinciaal Arbeidsplaatsenregister (PAR) Utrecht

Werkgebied: Provincie Utrecht
dhr. M. Bergmeijer
Tel.: (030) 258 23 91
E-mail: maarten.bergmeijer@provincie-utrecht.nl

Provinciale Werkgelegenheids-enquête (PWE) Gelderland

Werkgebied: Provincie Gelderland
dhr. F.J. Viersen
Tel.: (026) 359 91 71
E-mail: f.viersen@gelderland.nl

Werkgelegenheidsregister Haaglanden

Werkgebied: (voormalig) Stadsgevest Haaglanden
mevr. C. Rothuizen
Tel.: (070) 353 48 74
E-mail: carla.rothuizen@denhaag.nl

Bedrijvenregister Zuid-Holland (BRZ)

Werkgebied: Rijnmond en Rijnstreek
mevr. N. van den Berg
Tel.: (06) 45 36 03 40
E-mail: n.berg@bgs-schiedam.nl

Vestigingenregister West-Brabant

Werkgebied: West-Brabant
Dhr. W. Oijen
Tel.: (076) 529 35 03
E-mail: wf.oijen@breda.nl

Vestigingenregister Midden-Brabant

Werkgebied: Tilburg e.o.
Dhr. T. Doornbos
Tel.: (013) 542 86 52
E-mail: tom.doornbos@tilburg.nl

Vestigingenregister Eindhoven

Werkgebied: gemeente Eindhoven e.o.
Dhr. H. ten Gaten
Tel.: (040) 238 23 55
E-mail: h.ten.caten@eindhoven.nl

Vestigingenregister Helmond

Werkgebied: gemeente Helmond e.o.
Mevr. H. van den Heuvel
Tel.: (0492) 58 71 73
E-mail: h.van.den.heuvel@helmond.nl

Vestigingenregister Noordoost Noord-Brabant

Werkgebied: regio Noordoost Noord-Brabant
Dhr. A. de Haan (I&O Research)
Tel.: (053) 482 50 10
E-mail: info@lisa.nl

Regionale Informatiebank Bedrijven en Instellingen Zeeland (RIBIZ)

Werkgebied: Provincie Zeeland
dhr. R. Lucas
Tel.: (06) 831 626 38
E-mail: rob.lucas@kvk.nl

Vestigingenregister Limburg

Werkgebied: Provincie Limburg
dhr. R.C.M. Vaessens
Tel.: (043) 350 62 80
E-mail: r.vaessens@etl.nl -Brabant
Werkgebied Tilburg e.o.
Dhr. T. Doornbos
Tel.: (013) 542 86 52
E-mail: tom.doornbos@tilburg.nl

Data op de LISA-website

LISA is een databestand met gegevens over alle vestigingen in Nederland waar betaald werk wordt verricht. Alle mogelijke selecties zijn beschikbaar. Neem hiervoor contact op met de LISA Projectorganisatie.

De website van LISA biedt u daarnaast de mogelijkheid om zelf werkgelegenheidsinformatie te downloaden. Ook hier kunt u eigen selecties maken. Zowel op landelijk niveau als op het niveau van provincies, COROP-gebieden en gemeenten is informatie rechtstreeks te downloaden. Ook zijn uitsplitsingen naar sector mogelijk. De informatie is beschikbaar vanaf 1996.

Lisa Website

